

JORDI XARGAYÓ I TEIXIDOR
Director del *Diari de Girona*

1. INTRODUCCIÓ

Amb els Parlaments ocupats en activitats legislatives i en l'exaltació del discurs demagògic, el necessari control als poders públics que exigeix una societat democràtica ha quedat reduït als mitjans de comunicació. Si algun cas de corrupció ha estat investigat en els últims temps a les Cambres de representació popular ha estat a partir de denúncies publicades a la premsa. Els mateixos partits polítics, conscients que els altaveus mediàtics són més eficaços, recorren a aquests abans que als Parlaments per difondre corrupcions dels adversaris.

Luis Roldán hauria arribat, molt probablement, a ministre si no hagués estat per la tenacitat d'uns periodistes del *Diario 16*. Això mateix podem dir de casos que han ocupat la vida pública i política dels últims anys: Filesa, GAL, Casinos, etc. El cas més emblemàtic del periodisme modern, el Watergate, n'és un exemple. Quan es critica els mitjans de comunicació, quan es vol assimilar el periodisme de denúncia amb el *groguisme*, cal recordar aquestes aportacions periodístiques. Diferents estudis demostren que els països que gaudeixen de més benestar econòmic i social són els que tenen més consolidada la llibertat d'expressió; és probable, per tant, que hi hagi una relació de causa-efecte entre aquests dos pilars garants d'una societat lliure.

La informació no pot ser cap garantia en un règim dictatorial. De fet, el poder polític no ha combregat mai amb la informació lliure. La diferència entre el governant democràtic i el dictador és que el primer tolera la llibertat d'expressió. Això sí, posa tots els pals a les rodes que pot i fomenta la creació de grups empresarials per controlar els mitjans de comunicació. La història ens recorda com Thomas Jefferson es va desdir de situar la llibertat de premsa com a principal valor d'un Estat democràtic.

L'objectiu de tot poder públic (de qualsevol, sense excepcions) és instrumentalitzar els mitjans de comunicació que, al capdavant, són els principals comunica-

dors i analistes de la seva feina davant els ciutadans. El primer que fa tot poder polític és manipular la informació. Pot recórrer a un ventall de fórmules: passar una informació esbiaixada amb la seguretat que la urgència de temps del treball d'un diari impedeix sovint contrastar o investigar si allò és veritat o no; pot fer-ho negant la informació a un mitjà de comunicació que no sigui dòcil; i pot fer-ho retirant-li la publicitat institucional, com ho estan fent algunes comunitats autònomes governades pel Partit Popular: el País Valencià n'és un exemple proper.

Contrarestar aquestes dificultats no és senzill. Només es pot fer a través d'empreses fortes i independents. I cada cop n'hi ha menys. Els grans grups de comunicació han volgut diversificar els seus negocis i determinades concessions depenen del poder polític. Quan un diari trontolla i rep una important injecció econòmica de la Generalitat, per exemple, la seva independència se'n ressentirà. Els ajuts i els favors es cobren. No n'hi ha prou de portar el mot «independent» a la capçalera.

2. ELS MITJANS PÚBLICS

Un altre mecanisme que tenen els poders públics per manipular la informació són els mitjans públics. A l'Estat espanyol, Catalunya inclosa, són nombrosos i tenen un elevat pes social. Els mitjans de comunicació públics, controlats sempre per un partit polític que conjunturalment governa la institució, no poden exercir cap funció bàsica de control dels poders públics. Ni del que els mana, naturalment, ni dels adversaris polítics, perquè no quedaria bé. No són asèptics, però fan una informació *light* que esdevé una propaganda, pagada amb diners públics, del partit polític que els controla. Això, en el millor dels casos. Manipulen la informació, unes vegades sense embuts i, d'altres, subtilment. Podria referir-me a molts exemples, però només en citaré un de recent: la condemna a l'exjutge Pasqual Estevill. Amb la sentència ben fresca, l'Informatiu Migdia de TV3 va deixar passar gairebé mitja hora abans de donar-la als televidents. Una condemna a Pasqual Estevill esquitxa el partit que governa TV3. L'endemà, aquesta notícia tan poc transcendent a la televisió pública catalana, era portada a tots els diaris. Els mitjans dependents de la Generalitat han silenciats escandalosament el cas Treball, que afecta un dels dos socis de govern, Unió Democràtica.

Què està fent el govern del Partit Popular a tot l'Estat per manipular la informació? A més de controlar un monstre de gran influència social, per allò del costum de quan només teníem una televisió, ha dissenyat una estratègia per la qual sectors econòmics propers adquireixen mitjans de comunicació privats; no només com a negoci, sinó per controlar els discs. El PSOE també va manipular TVE, però no va poder adquirir mitjans privats: no té al seu costat el sector empresarial i financer. L'Agència estatal Efe, que durant l'etapa socialista era un dels pocs mitjans que mantenien un cert nivell d'independència, també ha estat aprofitada pels nous governants del PP, molts d'ells amb notable experiència a l'etapa del partit únic. Del polèmic concert a Las Ventas madrilenya en homenatge a Miguel Ángel Blanco va trametre als seus abonats vint-i-una fotografies (una xifra inusual, per important que sigui l'esdeveniment cobert), la majoria, això sí, d'Álvarez Cascos i

senyora i dels polítics del PP assistents a l'acte. Cap de les vint-i-una fotos no era del cantant valencià Raimon que, molt a contracor seu, es va convertir en el protagonista del concert en ser escridassat per criticar el franquisme i per cantar en català una cançó dedicada al País Basc. La senyora Ana Botella de Aznar té un fotògraf (que paguem tots) al seu costat cada viatge que fa el president del govern a l'estranger. A l'estiu són antològiques les cròniques que envia l'Agència Efe als seus abonats sobre els partits de *paddle* de José María Aznar. Naturalment, que l'Agència Efe no té en compte la plurinacionalitat de l'Estat. Està dissenyada amb mentalitat unitària i centralista.

3. LES AMENACES PERIODÍSTIQUES

83

El periodisme modern està amenaçat per quatre adversaris:

- la manca de fonts
- la força del poder
- el risc de la censura
- l'estat d'ànim de l'opinió pública

La missió dels mitjans és contrarestar aquestes quatre amenaces i una de les maneres de fer-ho és tenir bones fonts d'informació i, sobretot, fiables. Les oficials, a partir dels gabinets de premsa, són esbiaixades.

Tot càrrec públic intenta tenir avui un gabinet o un cap de premsa, i no pas per un convenciment de les bondats de la llibertat d'expressió, sinó per posar un mur que codifiqui la informació que ha d'arribar al periodista. Els objectius del poder i del periodista solen anar per camins divergents. El poder vol que se sàpiga allò que l'interessa a ell i el periodista vol saber allò que normalment no interessa el poder que se sàpiga, però que sí té interès per al ciutadà.

Dit això, entre els gabinets de premsa i els periodistes s'estableix una relació d'amor-odi. S'han convertit en imprescindibles. La proliferació de nous mitjans de comunicació en els darrers anys converteix en impossible la relació directa entre l'emissor de la notícia (polític, governant, president d'un gran banc, etc.) i el receptor (periodista). És natural que la notícia oficial passi per un gabinet de premsa. El problema és la creixent comoditat de les redaccions de conformar-se amb el comunicat oficial i no contrastar, ampliar i treballar aquell material que li arriba via fax. El periodisme de despatx no és culpa dels gabinets de premsa. El seu arrelament és atribuïble a una falta de professionalitat sobre la qual hem de reflexionar tots plegats (els periodistes); de la mateixa manera que hem de reflexionar sobre la informació basada només en declaracions estridents: el senyor tal diu i el senyor qual manifesta. Els gabinets de premsa, que han esdevingut una bona sortida professional per als nombrosos periodistes que no troben feina als mitjans de comunicació, són un complement més de la nostra feina; mai una font fiable. El seu objectiu principal —dit amb tot el respecte per als professionals que hi treballen— no és facilitar la informació, sinó protegir l'amo. La informació que no interessa el

poder (sigui polític, econòmic, eclesiàstic, etc.) es continua amagant. Per això és fonamental que les empreses titulars de mitjans de comunicació siguin al màxim d'independents possible, per tal que els seus periodistes tinguin plena llibertat per investigar i publicar.

Furio Colombo, un dels assagistes italians més prestigiosos, escriu en el llibre *Ultimas noticias sobre el periodismo* que «ningú no podria demanar el silenci de premsa a un periodista o a un diari americà. Parlar o no parlar pertany a la responsabilitat exclusiva, moral i professional del reporter». En aquest sentit, als Estats Units, quan les autoritats judicials americanes ho consideren oportú, imposen l'anomenada *gag rule*, o sigui, l'obligació del silenci per a una història, que es correspondria amb el nostre secret de sumari. Aquesta regla, però, només serveix per a tots aquells que estan relacionats amb la part judicial de la història: jutge, policia, advocats, funcionaris i parts implicades. No pot afectar la premsa o la televisió. Aquí, a vegades perdem el temps fent anar periodistes al jutjat per dir d'on han tret allò que consta en un sumari secret o fent-hi anar agents dels cossos policials a respondre per què un diari ha publicat una determinada informació que està sota secret. És cada cop més habitual que els jutges, sobretot els de primera instància (novells quasi tots), citin els periodistes per la presumpta vulneració del secret de sumari. Una pèrdua de temps. El periodista sempre es nega a revelar les seves fonts d'informació. A més, difícilment un periodista pot vulnerar un secret de sumari, si no hi té accés. Així es perd el temps als jutjats: intentant controlar la informació.

Fa poc un jutjat ens va negar una sentència sobre una fallida fraudulenta d'una empresa de Girona. Per què la societat no té dret a saber de qui es pot fiar o no? Per què no pot saber si una persona és perillosa per fer-hi negocis? La informació és un element bàsic a qualsevol activitat de la nostra societat. Creieu que una de les principals preocupacions d'una jutgessa ha de ser advertir els advocats que no expliquin als periodistes la informació relativa a un cas judicial?

4. LES GARANTIES PER ALS CIUTADANS

Dit tot això, segurament que algú em deu preguntar quines garanties té el conjunt de la societat davant els mitjans de comunicació. Moltes. El públic que cada dia va al quiosc, els tribunals de justícia als quals pot anar qualsevol ciutadà que se senti injuriat o calumniat per una notícia. I altres organismes, com el Consell de la Informació de creació recent a Catalunya. Els periodistes ens podem equivocar i podem ser enganyats per fonts d'informació que creiem fiables, però sabem quins són els límits de la informació respecte de l'ètica i l'honor de les persones. Sabem mantenir l'anonimat de les persones que han estat objecte d'agressions sexuals, dels menors, etc. El que no volem és que organismes i institucions ens diguin què s'ha de publicar i què no s'ha de publicar. Tenim prou capacitat per decidir-ho lliurement.

Fa poc el Tribunal Suprem va fallar que un veí de Salt havia d'assumir la paternitat de quatre fills, tot i declarar-se estèril. Marit i muller són dues persones molt

conegudes a Girona per les seves activitats professionals. Al *Diari de Girona* tenim fins i tot una fotografia del pare amb els seus quatre fills quan eren petits, per un reportatge que li vam fer fa uns anys, precisament a causa de la rellevància social del personatge. Doncs bé, hem donat la informació sense els noms dels implicats ni, evidentment, les fotos, malgrat estar clarament identificats a la sentència.